

Salimova Yayra I'nomjon Qizi
Samarqand davlat tibbiyot universiteti Davolash-2 fakulteti talabalari
Mamadoliyev Ikromjon Ilxomidinovich
Samarqand davlat tibbiyot universiteti tibbiy kimyo kafedrası

ATROF MUHITNING IFLOSLANISHI VA INSON SALOMATLIGIGA TA'SIRI

Annotatsiya: Atrof-muhit omillari inson hayotiga ta'sir qiluvchi tabiiy yoki texnogen omillardir. Odamlar atrof-muhit omillari bilan o'zaro ta'sir qiladi va bu o'zaro ta'sir odamlarning [salomatligi](#), farovonligi va umumiy hayot sifatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Havoning ifloslanishi, suvning ifloslanishi, tuproqning ifloslanishi, shovqin, [radiatsiya](#) va iqlim o'zgarishi kabi ekologik omillar inson salomatligiga zararli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Havoning ifloslanishi, ayniqsa, nafas yo'llari kasalliklari va [saraton](#) kasalligini keltirib chiqarishi mumkin. Suvning ifloslanishi yuqumli kasalliklarning tarqalishiga olib kelishi mumkin. Tuproqning ifloslanishi tuproqni qishloq xo'jaligi uchun yaroqsiz holga keltirishi va oziq-ovqat manbalarini ifloslantirishi mumkin. Shovqin eshitish qobiliyatini yo'qotish, uyqu buzilishi va stress kabi ko'plab sog'liq muammolariga olib kelishi mumkin. Radiatsiya saraton va genetik kasalliklarga olib kelishi mumkin bo'lgan DNK shikastlanishiga olib kelishi mumkin.

Kalit so'zlar: Texnogen, radiatsiya, saraton, OITS, ekologik muxit, saraton va genetik kasalliklar.

Iqlim o'zgarishi esa, issiqlik to'liqlari, tabiiy ofatlar, dengiz sathining ko'tarilishi va oziq-ovqat zahiralarning qisqarishi kabi ko'plab sog'liq muammolarini keltirib chiqarishi mumkin.

Biroq, atrof-muhit omillari odamlarning farovonligiga ta'sir qilishdan tashqari, odamlarning xulq-atvori, madaniyati va ijtimoiy tuzilmalariga ham ta'sir qilishi mumkin. Masalan, odamlar yashaydigan ijtimoiy va jismoniy muhit ularning o'zaro munosabatlari va ijtimoiy tuzilmalarini shakllantiradi.

Natijada atrof-muhit omillari inson hayoti uchun muhim rol o'ynaydi. Shu bois atrof-muhitga nisbatan sezgir yondashuvni qo'llash, ekologik muammolarga yechimga yo'naltirilgan yondashuvlarni ishlab chiqish va odamlarning salomatligi, farovonligi va hayot sifatiga zarar etkazuvchi omillarni minimallashtirish juda muhimdir.

Ko'plab epidemiologik kuzatuvlar atrof-muhitning kimyoviy ifloslanishi va aholining reproduktiv funksiyasining buzilishi o'rtasidagi bevosita sabab-oqibat bog'liqligini ko'rsatadi. Bu mehnat sharoitida ham - metallurgiya zavodlari ishchilarida, to'qimachilik sanoati, gaz va neftni qayta ishlash korxonalarida, laborantlar va jarroh ayollarda ham, atmosferasi, suv manbalari va tuprog'i bilan ifloslangan aholi punktlarida ham aniqlandi. kimyoviy birikmalar. Birinchi va ikkinchi holatda reproduktiv funktsiyaning buzilishi homiladorlikni to'xtatish, o'z-o'zidan tushish, homiladorlik va tug'ish paytida asoratlar, tug'ma deformatsiyalar xavfining ortishi bilan namoyon bo'ldi [1-4]. Bir qator hollarda oltingugurt dioksidi, fosforik angidrid, qo'rg'oshin, nikel, temir va boshqalarning ko'payishi bilan homiladorlik patologiyasi o'rtasida ishonchli bog'liqlik o'rnatildi. atmosfera havosida [5-7].

Atrof-muhit qonunchiligi doirasidagi atrof-muhit; U odamlar va boshqa tirik mavjudotlar hayoti davomida bir-biri bilan munosabatlarini saqlab turadigan va o'zaro ta'sir qiladigan jismoniy, biologik, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy faoliyat muhiti sifatida ifodalanadi.

Yangi ekologik sharoitlarning mavjudligi inson organizmida millonlab moslanish jaroyonlarni keltirib chiqarmoqda, demak inson organizmi har qanday tabiiy sharoitda o'zini tiklash sog'aytirishi va moslashish qobiliyatiga ega. Bizning vazifamiz esa o'zini o'zi sozlovchi va tiklovchi biosistemaga turli kasalliklardan o'zini himoya qilish uchun shar-sharoit yaratib berishdir. Aholi salomatligini mustahkamlash va kasalliklarning oldini olishda sanitariya-gigiyena talablariga rioya qilish, ba'zi ekologik vaziyat o'ta tang ahvolda bo'lgan hududlarda tabiiy nazoratni yanada kuchaytirishimiz zarur.

So'nggi davrlarning eng katta muammolaridan biri bo'lgan atrof-muhitning ifloslanishi ham inson, ham tabiiy kelib chiqishi bilan turli yo'llar bilan yuzaga kelishi mumkin. Atrof-muhitning umuman ifloslanishi; U jismoniy ifloslanish, kimyoviy ifloslanish va biologik ifloslanish kabi 3 sarlavha ostida ko'rib chiqilishi mumkin. Chiqindi suvlarning ko'llar yoki soylar bilan aralashib, rangi o'zgarishiga olib kelishi fizik ifloslanish, fabrikalarda ishlab chiqarish natijasida hosil bo'lgan gazning havoga qorishishi, kimyoviy ifloslanish, patogen mikroorganizmlarning suvga qo'shilishi sifatida ifodalanishi mumkin. Tuproq va atmosfera chiqindilarining suv bilan aralashishi va dalaning sug'orilishi natijasida biologik ifloslanish sifatida ifodalanishi mumkin. Butun dunyo muammosi va mas'uliyati bo'lgan atrof-muhitning ifloslanishi tegishli qonunlar va amaliyotlar bilan nazorat qilishga harakat qiladi. Atrof-muhitning ifloslanishiga nisbatan umumiy chora-tadbirlar:

- Tabiatda osonlikcha yo'qolmaydigan sumkalar kabi mahsulotlardan foydalanishni kamaytirish
- Chiqindilarni toifalarga ajratish va qayta ishlash
- uy va zavod mo'rilaridan chiqayotgan atrof-muhitni ifloslantiruvchi gazlar uchun filtrlardan foydalanishni ta'minlash
- O'rmon yong'inlari kabi daraxtlarning nobud bo'lishining oldini olish
- qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishni kengaytirish
- Tibbiyot chiqindilari, ishlab chiqarish chiqindilarini suv va tuproq bilan aralashmaydigan tarzda utilitatsiya qilish
- tozalash inshootlarini, ayniqsa, sanoat zonalarida tashkil etish

Atrof muhit ifloslanishiga juda ko'plab sabablar va omillar bor bo'lib, ularga ko'plab sabablar keltirishimiz mumkin. Atrof muhit,xavo, suv havzalarining zaxarlanish darajasi belgilangan meyorlardan yuqori bo'lib ko'plab hududlar chiqindixonalarga aylanmoqda. Xavfli ekologik muxit aholiga, ayniqsa bolalar salomatligiga salbiy ta'sir qilmoqda. Atmosfera,tuproq suvning ifloslanish natijasida bog'lar ekinlar xosildorligi pasayishi bu esa o'z navbatida ayollar va bolalar o'rtasida turli surunkali kasalliklarning ko'payishiga asosiy sabablardan biridir. Ifloslanish turlari

Atrof-muhitning ifloslanishi ham tirik mavjudot, ham sayyora va ham odamlarning sog'lig'iga bevosita ta'sir ko'rsatadigan asosiy muammolardan biridir. Ushbu ifloslanish har kuni ijtimoiy va sanoat rivojlanishi tufayli ortib boradi. Turli xil ifloslanish turlari kelib chiqishi va holatiga qarab. Har qanday ifloslanishning sabablari va oqibatlari bor.

Suvning ifloslanishi.

Bu dengiz va daryo suvlari aziyat chekadigan atrof-muhit ifloslanishining bir turi. Ushbu ifloslanish ushbu suvlarda va atrofda ekotizimlarda yashaydigan barcha tirik mavjudotlarga ta'sir qiladi. Suvning ifloslanishi quyidagi kabi turli xil manbalardan kelib chiqishi mumkin:

Havoning ifloslanishi

Bu bizning sayyoramizdagi eng keng tarqalgan ifloslanish turlaridan biridir. Bu havoning kimyoviy va tabiiy tarkibi o'zgarganda, sayyoradagi barcha hayotga ta'sir qilganda paydo bo'ladi.

Tuproqning ifloslanishi

Bu biz tez-tez uchraydigan atrof-muhit ifloslanishining turlaridan biridir. Odatda tuproq unumdorligiga ta'sir qiluvchi kimyoviy moddalar kiritilishi sababli paydo bo'ladi. Ushbu kimyoviy moddalar orasida bizda mavjud eng ko'p pestitsidlar, hasharotlar va gerbitsidlar.

Engil ifloslanish [Yengil ifloslanish](#) Bu, ayniqsa, shaharlarda sun'iy yorug'likning haddan tashqari ko'pligi bilan bog'liq.

Elektromagnit ifloslanish

Bu turli xil sanoat faoliyatida elektromagnit zarralardan voz kechish uchun yuzaga keladigan atrof-muhit ifloslanishining bir turi. Bu kasalliklarni keltirib chiqarishi va tirik mavjudotlarning turli xil odatlariga ta'sir qilishi mumkin. Yuqorida aytib o'tilgan masalalar atrof-muhit ifloslanishining oldini olish uchun Respublikamiz bo'ylab Yashil makon umummilliy loyihasi doirasida xar yili kamida 200 million tup daraxt ekish, maishiy chiqindilarni 100 foizga, ularni qayta ishlashni esa 20 foizdan 50 foizga etkazish ishlarini amalga oshirish kekek. Yaqinda Braziliyada bezgak Amazon havzasining ommaviy joylashuvi va atrof-muhitning buzilishi natijasida epidemiya darajasiga yetdi. 960-yillarda Braziliyada asosan nazorat ostida bo'lgan bezgak 20 yildan so'ng avj oldi, 560,000-yilda 988, birgina Amazoniyada 500,000 (Kingman 989) qayd etilgan. Ko'p jihatdan, bu epidemiya bezgakka qarshi immuniteti kam yoki umuman bo'lmagan, vaqtinchalik boshpanalarda yashagan va ozgina himoya kiyim kiygan juda ko'p odamlar oqimining oqibati edi. Ammo bu, shuningdek, ularning tropik o'rmonlarning atrof-muhitini buzganliklari, keyin hamma joyda to'xtab qolgan suv havzalarini - yo'l qurilishidan tortib, erni tozalashgacha bo'lgan loy suvlari va ochiq konlarni qazib olishda - hovuzlarni yaratishning natijasi edi. hududdagi bezgak vektori nazoratsiz ko'payishi mumkin (Kingman 1989).

"Yangi paydo bo'lgan" virusli kasalliklarning hikoyasi yashash muhitini yo'q qilishning odamlarga ta'sirini tushunish uchun qimmatli maslahatlarga ega bo'lishi mumkin. Argentina gemorragik isitmasi, masalan, o'lim darajasi 3% dan 5% gacha bo'lgan og'riqli virusli kasallik (Sanford 1991) 958 yildan beri markaziy Argentina pampaslarini keng tozalash va makkajo'xori ekish natijasida epidemik nisbatda paydo bo'ldi (Kingman 1989).

Xulosa. Inson salomatligiga eng katta ta'sir ko'rsatuvchi va kelajakda virusli epidemiyalarning xabarchisi bo'lishi mumkin bo'lgan yangi paydo bo'lgan virusli kasallik - bu odamning immunitet tanqisligi virusi - 1 (OIV-1) va 2 (OIV-2) turlari keltirib chiqaradigan OITS. Hozirgi OITS epidemiyasi immunitet tanqisligi viruslari oilasi uchun tabiiy, asemptomatik xost va rezervuar bo'lib xizmat qilgan Afrikadagi odam bo'lmagan primatlardan kelib chiqqanligi haqida umumiy kelishuv mavjud (Allan 1992). OIV-1 ning Afrika shimpanzalarida simian immunitet tanqisligi virusi (Huet va Cheynier 1990) va OIV-2 ning afrikalik mangabeylardagi boshqa simian virusi (Hirsh va Olmsted 1989; Gao va Yue 992) bilan bog'lanishi uchun yaxshi genetik dalillar mavjud. Bu turlararo virusli viruslarning primatlardan odamlarga o'tishi insonning buzilgan o'rmon muhitiga bostirib kirishi natijasimi?

Agar shunday bo'lsa, biz OITS bilan tropik yomg'irli o'rmonlardan kelib chiqadigan bir qator virusli epidemiyalarning boshlanishiga guvoh bo'lishimiz mumkin, u erda minglab viruslar bo'lishi mumkin bo'lgan odamlarni yuqtirishi mumkin, ularning ba'zilari OITS kabi halokatli (00% ga yaqin) lekin osonroq tarqaladi, masalan, havo tomchilari orqali. Ushbu potentsial virusli

kasalliklar tropik o'rmonlarning ekologik buzilishidan kelib chiqadigan eng jiddiy sog'liqni saqlash oqibatiga aylanishi mumkin.

REFERENCES

1. Эргашев А.Э. «Умумий экология» Тошкент, «Уқитувчи». 2003 й.
2. Константинов В.М. Экологические основы природопользования. М. 2001.
3. Чернева Н.М., Былова А.М. «Экология», «Просвещение», М. 1988.
4. Гиляров А.М. «Популяционная экология» изд-во МГУ. 1990.
5. Баратов П. Табиатни муҳофаза қилиш. Тошкент, Ўқитувчи, 1991.
6. Рахимбеков Р.У. Отечественная экологическая школа: история её формирования и развития. Тошкент. 1995.
7. Популярная экологическая энциклопедия Республики Узбекистан. В 4томах Т., “Chinor ENK” 2008-2009.